

חינוך לחיים

פרשת נצבים

"אתם ניצבים וכו' טפכם נשיכם" - שואל הרש"ר הירש, לאן נעלמה ו' החיבור, מדוע לא כתוב טפכם ונשיכם? ומתוך, פסוקים אלו עוסקים בכריתת הברית בין הקב"ה לעם ישראל, ובהתחייבותם של עם ישראל לקבל עליהם ועל זרעם, לשמור, לעשות ולקיים את כל דברי התורה. ובהתחייבות זו נכלל גם הטף שהם ממשיכי הדרך בדורות הבאים, אבל אין הקב"ה יכול לסמוך על התחייבות הילדים ללא התחייבות אימותיהם, כי כל עתידם הרוחני והמוסרי של הבנים תלוי בהתמסרותה המוחלטת של האם, לחינוך הבנים בדרך ישראל סבא. לכן לא כתוב "טפכם ונשיכם", כי הטף והנשים הם דבר וענין אחד, ומסירותן של האמהות היא הערובה להצלחת הבנים בתורה ויראת שמים. שהרי בזכות התמסרותן לחינוך הבנים ממשיכה שרשרת התורה לדורי דורות

וזה גם ההסבר מדוע במצוות הקהל כת' "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" - האנשים ללמד והנשים לשמוע והטף למה בא? לתת שכר למביאיהם. החת"ם סופר מסביר כך את השאלה: אם אנשים באין ללמוד ונשים באות לשמוע, א"כ למה מביאים את הטף, הרי אם הטף יגיעו עם הוריהם, האנשים לא ילמדו והנשים לא ישמעו, כי התינוקות מפריעים ומבטלים אותם מללמוד ולשמוע. אלא, גם חינוך הילדים היא מצוה בפני עצמה, וזה מה שהתורה באה להשמיענו, שאמנם התינוקות מבטלים קצת את הוריהם מללמוד ולשמוע, מ"מ זכות היא להם שיחנכו את בניהם בדרכי ה', וזה מה שאומרת הגמ' "כדי ליתן שכר למביאיהם", איזה שכר? על החינוך של הטף. יש שכר גדול בהבאת הילדים, והשכר הוא יותר גדול מההפסד. התרגשות הילדים ואווירת הקודש, עושים רושם עמוק בליבות הילדים ומקרבת אותם לעבודת ה', ולימוד גדול יש בזה, שכדאי לפגום בשלימות האישית לטובת חינוך הילדים, לתורה ולמעשים טובים.

"וחיי עולם נטע בתוכנו", מהו הלשון "נטע"? הדבר בא ללמדנו, שצריך גידול הבנים הוא על ידי שמשגיחים עליהם בקטנותם ובנעוריהם, דומה הדבר לנוטע אילן, שבתחילתו הוא חלוש וכל רוח קלה באה ועוקרתו, וכדי לחזקו ולשומרו, מציבים בצידו עצים. כעבור זמן, כשהאילן מתחזק ושורשיו העמיקו בארץ, מוציאים את העצים שבצידו והוא "ניצב על תילו" ללא סמיכה. וזהו שמברכים "וחיי עולם נטע בתוכנו", שהאדם הוא כמו בנטיעה, ואם נשגיח על הילדים בצעירותם, כשה"נטיעות רכות", נזכה לחיי העולם הבא.

"אתם ניצבים היום כולכם" אומר הזוהר הקדוש "היום" - זה ראש השנה שכל באי עולם ביחד ולחוד ניצבים למשפט.

אם נתבונן ברשימת הניצבים נבחין כי הבנים עומדים בסמיכות לאבותיהם שנא' "ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם, כל איש ישראל, טפכם נשיכם" להורות בא שבראש השנה, בימי הרחמים והסליחות ובעצם בכל ירח האיתנים יש עניין שמקום הבנים יהא לצד אבותיהם. כי חיבור האב לבנו בעתות קודש אלו יוצק אבן פינה לזקיפת קומתו הרוחנית, הכרת מנהגי המשפחה, הנוסחאות, ועוד ועוד בעצם כאן מתנקזת כל המשך שושלת הדורות ומשאיר חותם בל ימחה בלבבות הנער הקטן שישארו איתו לעלומי עד.

על יעקב אבינו נאמר "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו" ורש"י הסביר כל מה שלמד משם ועבר מסר לו כי לימוד משותף יוצר אהבה!!!!

משה רבינו קבע "בנערינו ובזקנינו נלך, בבנינו ובבנותינו - כי חג ה' לנו" בחגים יש ערך עליון בשיתוף הבנים ככל שהילד יבין - כך יתחבר.

במעשה העקדה נאמר שלוש פעמים "וילכו... יחדיו" יחד בשמחה, יחד ברגש, יחד באמונה!!! יש לתת מקום לילדים, לשתתף בכל ההכנות והעשייה. ההליכה ביחד לסליחות בדומיה, ההשכמה יחד בערב היום הקדוש למנהג כפרות, החיפוש יחד אחר ד' מינים מהודרים. אפית מצות, תשליך, הבאת הבן לחזות בהכנסת פרשיות התפילין ועוד ועוד כל אלה צובעים את נפש הילד בצבעים עזים!!! שרושםם ניכר עד זקנה ושיבה.

ביום הרת עולם משתפים את הילדים גם הקטנים, נכון יותר "נח" לנו להשאיר אותם בבית בהצדקה שבכך נכוון יותר את לבנו בתפילה, אך בזמנים נשגבים המשימה העליונה היא חינוך הבנים!!! כמו שנראה שבוע הבא במצוות הקהל - טף למה באו??? לתת שכר למביאיהם. ולמד שם הרב נתן אדלר למה להביא אותם? הרי הם קצת מפריעים וכו' ומשיבים כי השכר לו נזכה מהבאתם מכריע את ההפסד המועט...!!! בנינו נעשים עמנו חטיבה אחת של המשך שרשרת הדורות.

זה גם ההסבר הידוע לפס' "הנסתרות לה" אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו לעשות את כל דברי התורה הזאת "שמסבירים - אם אנו רוצים לעשות את כל דברי התורה דהיינו שתמשך העשייה של התורה אנו חייבים "והנגלות לנו ולבנינו". ז"א שהורה צריך לעשות את המצוות בנגלה כדי שהבנים שלנו יראו וילמדו מאיתנו דוגמה אישית. איך מקיימים מצוות. איך נראית תפילה וכד' וכד'.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

וילך

וילך משה – לא התבאר בפר' להיכן הלך ולשם מה נצרכה? ומספר ביאורים נאמרו בזה. הרמב"ן פירש שמשה רבינו הלך ממחנה לויה לישראל כדי לכבדם קודם מותו כדי להיפרד. האבן עזרא פירש שמשה הלך לכל שבט ושבט כדי לברכם קודם מותו את הברכה האמורה ב'וזאת הברכה'. והכלי יקר כתב שהלך לכל יחיד ויחיד בכדי לדבר על ליבו ולהוכיחו בענייני התשובה הכתובים בפר' ניצבים. בכל אופן אנו רואים הנהגה שונה למשה רבינו, שהרי בכל שנות הנהגתו לא מצינו שמשה הלך אל העם אלא בכל פעם שביקש לדבר עם העם או לצוותו נקהלו כולם אליו אז מדוע ביום האחרון לחייו שינה מההנהגה הקבועה וכאן 'וילך משה' – הלך לכל שבט ושבט ולכל אחד ואחד? ועוד צריך להבין הפר' מתחילה בדברי משה שמסיים את תפקידו ובצורך להעביר הנהגה ליהושע, קופץ פתאום למצוות הקהל הנהגה פעם בשבע שנים ואז חוזר שוב למהלך העברת הנהגה ממשה ליהושע – מדוע מצוות הקהל נכתבה בדיוק באמצע?

ידוע שיש הבדל בין הנהגתו של משה להנהגת יהושע – 'פני משה כפני חמה' – פני יהושע כפני לבנה' משה היה בבחינת 'חמה' המאירה מכוחה העצמאי ואילו יהושע היה בבחינת 'לבנה' המקבלת אורה מן השמש. משה רבינו קיבל את התורה מפי הגבורה בלא אמצעי הוא היה נותן התורה ואילו יהושע היה המקבל. עפ"ז נראה שהיה עוד הבדל – אורו של משה היה מקרין ומשפיע בתוקף ובעוצמה ולכך לא היה צריך לרדת אל העם כדי ללמדם ולהורותם בדבר ה' אלא היה יכול להשפיע עליהם מרום מדרגתו בדומה לחמה שאורה רב ומשום כך משפיעה למרחקים בלא גבול. אולם הנהגת יהושע שאין לה אור עצמי המשפיע למרחוק צריכה להיות באופן שהמנהיג בא אל העם ומתקרב אליהם ורק ע"י כך ישפיע עליהם. כמו כן דרגתם העם השתנתה שהרי דורו של משה היה דור המדבר שהיה דור דעה ולפיכך יכול היה משה להשפיע עליהם אפי' שלא יתקרב אליהם ויביא עצמו לדרגתם. אולם דורו של יהושע כבר היה בדרגה נמוכה יותר, ולפיכך גרם הדבר שהיה צריך הוא להתקרב ולהביא עצמו אליהם כדי שיקבלו ויהיו מושפעים ממנו.

וזה מה שמשה מלמד את יהושע 'חנך לנער ע"פ דרכו' וזה סיבת השינוי שעשה ביום האחרון לחייו שהלך לכל ישראל ולא הקהילים אליו כדרכו בכל תקופת הנהגתו. כי רצה עכשיו – בשעת העברת שרביט הנהגה ליהושע להעמידו ולהורות לו על השינוי הנצרך באופן ההנהגה והתאמתו לדור החדש. כי עכשיו משתנה מ'חמה' ל'לבנה' ומעכשיו צריך הנהגה של קירבה אליהם כי אם לא, לא יצליח להשפיע עליהם כנצרך. אך פה הוצרך משה ללמד את יהושע דבר נוסף כי יש פה חשש גדול שאם יתקרב לעם תיפגם מנהיגותו, כי אם המנהיג מתקרב לעם מידי יש חשש שערכו של המנהיג ירד בעיניהם ועל ידי כך יחסר את הנכבדות הראויה לו, ואת האימה הנצרכת כדי שדבריו ישמעו. לפיכך לימד משה את יהושע שיש להקפיד על מעמדו כמנהיג ולשמור מכל משמר על כבוד זה שלא יפגם!!

זאת אומרת נצרך פה חיבור ושילוב בין התקרבות אל העם לבין הנהגה של תוקף ושררה. זו דרך הנהגה של כל מנהיג ומחנך בישראל!!! איך עושים זאת??

זה נלמד דווקא ממצוות הקהל!! – בהקהל הסדר הוא תוקעים בחצוצרות כדי להקהיל את העם, וכולם באים לעזרת הנשים שבמקדש ומעמידים שם בימה גדולה והמלך יושב עליה וכל העם סובבים אותו והוא קורא בפניהם מתוך ספר תורה. ע"י זה אומר החינוך יכנס חשק בלב העם לדברי התורה וערכה יגדל בעיניהם. ונשים לב הסדר הוא כך: המלך שהוא המנהיג הדגול ותפקידו לבוא מרום מעמדו ולהתקרב להמון העם וע"י כך להחדיר בהם את יקרת התורה ולרומם את אהבתה בלב העם. מאידך, בשעה שקורא יושב הוא על בימה מוגבהת וכבודו מתרומם בעיני העם, ותוקף מלכותו והנהגתו נראים לעין כל. באופן שיחד עם ההתקרבות אל העם, יש במעמד זה גם שמירה על כבוד המלך ועל רוממותו בעיני העם.

בהקהל יש: מצד אחד- המנהיג מתקרב אל העם ומצד שני חיזוק מעמדו בעיניהם. זו הדרך לכל מנהיג ומחנך!! ולכך מובן היטב מדוע נכתבה מצוות הקהל כחלק מסדר העברת הנהגה ממשה ליהושע. כי ברגע שעובר ליהושע חל שינוי באופן ההנהגה ויש צורך שהמנהיג ירד אל העם מחד, ובשמירה על כבודו מאידך, שני הדברים הללו כלולים במצוות הקהל והם משמשים כהמשך ישיר לפרשת העברת המנהיגות וממנה נלמדים הפרטים המעשיים הנצרכים לאופן ההנהגה. נמצאנו למדים כי על כל מחנך ומנהיג בכל עת ומצב לשלב את שני הדברים הללו גם יחד – מחד גיסא עליו למצוא מסילות לליבו של כל תלמיד ותלמיד ולקרב אליו את דברי התורה לפי ערכו, ומאידך, עליו לרומם את קרן התורה ולשמור על כבודה וכבודו לבל יתמעט אפילו כמלוא הנימה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com